

Stanovisko Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24.11.1981, sp. zn. Cpj 267/80, ECLI:CZ:NS:1981:CPJ.267.1980.1

Číslo: 4/1982

Právní věta: Státní notářství ustanoví nezletilému dítěti opatrovníka podle ustanovení § 14 odst. 3 not. ř. za podmínek uvedených v ustanovení § 37 odst. 2 zák. o rod. stačí tu proto jen možnost střetu zájmů. Jde-li o několik nezletilých dětí, které mají téhož zákonného zástupce, lze jim stanovit podle § 14 odst. 3 not. ř. téhož (společného) opatrovníka v tom případě, jestliže je možný střet zájmů jen mezi zájmy nezletilých dětí a zájmy zákonného zástupce. V případě, že je možný střet mezi zájmy nezletilých dětí navzájem, je nutné ustanovit každému z nich jiného opatrovníka. Je věcí státního notářství, aby posoudilo s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu, zda je či není dána možnost střetu zájmů ve smyslu ustanovení § 37 odst. 2 zák. o rod.

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 24.01.1982

Spisová značka: Cpj 267/80

Číslo rozhodnutí: 4

Číslo sešitu: 2-3

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Opatrovník, Řízení před státním notářstvím, Účastníci řízení

Předpisy: 94/1963 Sb. § 37 95/1963 Sb. § 14

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

I.

Státní notářství ustanoví nezletilému dítěti opatrovníka podle ustanovení § 14 odst. 3 not. ř. za podmínek uvedených v ustanovení § 37 odst. 2 zák. o rod.; stačí tu proto jen možnost střetu zájmů.

Jde-li o několik nezletilých dětí, které mají téhož zákonného zástupce, lze jim stanovit podle § 14 odst. 3 not. ř. téhož (společného) opatrovníka v tom případě, jestliže je možný střet zájmů jen mezi zájmy nezletilých dětí a zájmy zákonného zástupce. V případě, že je možný střet mezi zájmy nezletilých dětí navzájem, je nutné ustanovit každému z nich jiného opatrovníka.

Je věcí státního notářství, aby posoudilo s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu, zda je či není dána možnost střetu zájmů ve smyslu ustanovení § 37 odst. 2 zák. o rod.

Podle ustanovení § 14 odst. 3 not. ř. ustanoví státní notářství opatrovníka nezletilému účastníku, který potřebuje zákonného zástupce vyloučen ze zastupování, jsou uvedeny v ustanovení § 37 odst. 2

zák. o rod., podle něhož stačí pouhá možnost střetu zájmů, a v ustanovení § 30 o. z., podle něhož je nutné, aby ke střetu zájmů došlo. Vznikají proto pochybnosti, zda pro ustanovení opatrovníka podle § 14 odst. 3 not. ř. stačí pouhá možnost střetu zájmů či zda je nutný střet těchto zájmů.

Ustanovení § 37 odst. 2 zák. o rod., podle něhož žádný z rodičů nemůže zastoupit své děti, jde-li o právní úkony, při nichž by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi rodiči nezletilých dětí především tam, kde postavení občana jako jejich zákonného zástupce vyplývá z toho, že je jejich rodičem a že mu jako jedno z rodičovských práv náleží i právo zastupovat nezletilé děti. Podle ustanovení § 104 zák. o rod. se ustanovení občanského zákoníka (zákona č. 40/1964 Sb.) užijí tehdy, jestliže zákon o rodině (zákon č. 94/1963 Sb.) nestanoví něco jiného. Ustanovení § 37 odst. 2 zák. o rod. je ustanovením, které určuje podmínky, za nichž je vyloučeno, aby rodiče zastupovali jako zákonní zástupci své nezletilé děti, a to bez ohledu na to, zda jde o zastupování v řízení (v občanském soudním řízení, v řízení před stáním notářstvím apod.) nebo o zastupování při úkonech, s nimiž jsou spojeny hmotněprávní účinky. 1) Nelze proto v těchto případech užít ustanovení § 30 o. z., podle něhož soud ustanoví zvláštního opatrovníka v případě, že došlo ke střetu zájmů zákonného zástupce se zájmy zastoupeného nebo že došlo ke střetu zájmů těch, kteří jsou zastoupeni tímž zákonným zástupcem.

Z ustanovení § 37 odst. 2 zák. o rod. (srov. „žádný z rodičů“) lze vyvodit, že z možnosti zastupovat nezletilého jsou zpravidla vyloučeni oba rodiče bez ohledu na to, zda může dojít ke střetu jenom mezi zájmy nezletilých dětí navzájem či mezi jejich zájmy a zájmy obou rodičů, popřípadě jenom jednoho z nich. Není proto možné, aby nezletilé děti zastupoval v řízení před stáním notářstvím v případech, v nichž mohlo dojít ke střetu mezi zájmy nezletilého a zájmy jen jednoho rodičů, druhý z rodičů. Není také možné, aby v tomto řízení tam, kdy by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi zájmy nezletilých dětí navzájem, zastupoval každé z nich jeden z rodičů, a to ani v případě, že není dána možnost střetu mezi zájmy nezletilých a zájmy jejich rodičů, popřípadě jednoho z nich. Možné není ani to, aby jedno z nezletilých rodičů zastupovali rodiče, popřípadě jeden z nich, a druhému aby byl ustanoven opatrovník.

Je účelem ustanovení § 37 odst. 2 zák. o rod., aby zájmy nezletilých, mezi nimiž by mohlo dojít ke střetu zájmů, nehájl tentýž zástupce, aby tak byl zajištěn objektivní přístup k věci a aby bylo zaručeno, že právo každého z nich bude náležitě chráněno. Citované ustanovení nevymezuje blíže, kdy je dána možnost střetu zájmů a nestanoví ani hlediska, z nichž by bylo možné vycházet. Je proto věcí státního notářství, aby v každém konkrétním případě se zřetelem ke všem jeho okolnostem posoudilo, zda tu je či není dána možnost tohoto střetu.

V řízení o dědictví (což je v řízení před stáním notářstvím nejčastější případ, kdy by mohl přijít v úvahu postup podle ustanovení § 14 odst. 3 not. ř.) je možnost střetu mezi zájmy rodičů, popřípadě jednoho z nich, a zájmy nezletilých dětí dána již např. tam, kde rodiče (popřípadě jeden z nich) jsou spolu s nezletilými dětmi dědici zůstavitele. Nemůže proto např. pozůstalý manžel, který je dědicem a dědictví platně neodmítl, popřípadě není sice dědicem nebo dědictví platně odmítl, ale je účastníkem řízení v části týkající se vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví se zůstavitelem, zastupovat spoludědící nezletilé děti zůstavitele, jichž je jako rodič zákonným zástupcem. Již ta skutečnost, že tento rodič má v řízení o dědictví uplatňovat a hájit jednak své vlastní zájmy a jednak zájmy svých nezletilých dětí, vyvolává možnost střetu zájmů. V takovém případě, pokud by šlo o možnost střetu toliko mezi zájmy rodičů (popřípadě jednoho z nich) a zájmy nezletilých dětí a nebyla by dána možnost střetu mezi zájmy nezletilých dětí navzájem, stačí aby všem nezletilým dětem byl ustanoven týž opatrovník, který bude v řízení hájit jejich společné zájmy.

Jinak tomu je při posouzení možnosti střetu zájmů mezi nezletilými dětmi navzájem, a to ať již jde o případ, kdy jde o možnost tohoto střetu či o případ, kdy je vedle této možnosti i možnost střetu mezi zájmy nezletilých dětí a zájmy jejich rodičů, popřípadě jednoho z nich. Tak např. v řízení o dědictví je nutno vycházet z toho, že nezletilé děti zůstavitele jsou jeho neopomenutelnými dědici, takže

občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb.) jim zaručuje, že se jim bez ohledu na případné přání rodičů musí dostat tolik, kolik činí jejich zákonný dědický podíl (§ 473, § 479 o. z.). Nelze proto tam, kde státní notářství vypořádává dědictví rozhodnutím podle ustanovení § 39 odst. 3 not. ř., zpravidla usuzovat na možnost střetu mezi zájmy nezletilých dětí navzájem již z toho důvodu, že jsou povolány jako děti zůstavitele k dědění. Možnost střetu mezi jejich zájmy by tedy zpravidla mohla vzniknout až tam, kde by byly pochybnosti, zda se podle navržené dohody o vypořádání se o dědictví dostává nezletilým dětem stejné hodnoty, jež jejich zákonnému podílu. 2) Teprve tehdy by mohlo přicházet úvahu vyloučení rodičů z jejich zastupování podle ustanovení § 37 odst. 2 zák. o rod., a tedy ustanovení opatrovníka podle § 14 odst. 3 not. ř. V takovém případě (tj. v případě možnosti střetu zájmů mezi nezletilými dětmi navzájem, a to ať již možnosti jen tohoto střetu či i možnosti střetu se zájmy jejich rodičů, popřípadě jednoho z nich) by každému nezletilých dětí musil být ustanoven jiný opatrovník.

Se zřetelem k ustanovení § 63 odst. 1 zák. o rod. platí to, co bylo uvedeno o vyloučení rodičů ze zastupování nezletilých dětí a o podmínkách pro ustanovení opatrovníka podle § 14 odst. 3 not. ř. i tam, kde jde o vztah mezi osvojiteli a osvojenci nebo několika osvojenci týchž osvojitelů. Přitom není rozhodné, zda je osvojení zrušitelné či nezrušitelné.

Na opatrovníka, který byl ustanoven nezletilému dítěti podle ustanovení § 78 odst. 1 zák. o rod., se vztahují přiměřeně ustanovení o právech a povinnostech rodičů (§ 81 odst. 2 zák. o rod.). Lze proto i na vztah mezi ním a nezletilým dítětem užít ustanovení § 37 odst. 2 zák. o rod. Musí tedy státní notářství při posouzení, zda jsou dány podmínky pro ustanovení opatrovníka podle § 14 odst. 3 not. ř., postupovat shodně jako tam, kde by šlo o rodiče a nezletilé děti. V případě, že byl několika dětem - sourozencům ustanoven podle § 78 odst. 1 zák. o rod. pro každé z nich jiný opatrovník, je nutno možnost střetu zájmů posuzovat pro každé z dětí zvlášť. Opatrovník, který byl ustanoven podle § 78 odst. 1 zák. o rod. jednomu dítěti, by nemohl zastupovat jiné z dětí, jemuž nebyl ustanoven opatrovníkem ani podle ustanovení § 78 odst. 1 zák. o rod. ani podle ustanovení § 14 odst. 3 not. ř.

1) K tomu srov. ustanovení § 179 o. s. ř. ve spojení s § 25 not. ř.

2) Srov. již citované ustanovení § 179 o. s. ř. ve spojení s ustanovením § 25 nor. ř.